

הנערה השחורה מבקשת את האלהים

ברנארד שו

עוד מיל אחד ופגשה דייג עתיקימים וקתדרלה עצומה על שכמו.
 „היזהר: היא תשבור מפרקתך“, קראה, כשהיא רצה לסייע בידו.
 „לא היא“, השיב בחדוה. „הגני הסלע אשר עליו תיכון הכנסייה הזאת.“
 „אך אתה אינך סלע; והיא כבדה מדי בשבילך“, אמרה, ורגע רגע מצפת היתה לראותו כורע תחת כבדה.

„אל תיראי“, אמר, מגחך בנעימות כנגדה. „היא עשויה מגייר כולה“. והוא עבר על פני הנערה בניתור, כשהוא מעורר את כל הפעמונים בקתדרלה לצלצול עליו.
 עד שלא נעלם מעיניה עלו ובאו לפניו אנשים אחרים, לבושים מיני כלי לבן ושחור וכולם מסובגים ומסורקים למשעי, כשהם מכתפים כנסיית גייר קטנות מן הקודמת ולרוב מכוערות הרבה ממנה. כולם קראו אליה: „אל תאמיני לדייג. אל תקשיבי לבריות הללו. הכנסייה האמתית שלי היא“. לבסוף אנוסה היתה לנטות הצדה אל היער כדי להתחמק מהם; שכן התחילו סוקלים זה את זה באבנים; ולפי שקליעתם גרועה היתה כאילו היו עיורים ממש, היו האבנים מתעופפות על פני הדרך. וכך הגיעה לידי מסקנה כי האלהים אשר תמצא בתוכם לא יהיה לפי טעמה. משעברו, או לאמתו של דבר, משעברה ונמוגה סערת הקרב, חזרה אל הדרך, שם מצאה יהודי זקן מאד נודד, אשר אמר לה: „האם באי?“

„מי באי?“, אמרה הנערה השחורה.

„מי שאמר כי בוא יבוא“, אמר היהודי. „מי שאמר כי עלי לחכות עד שיבוא. כבר חיכיתי למעלה מכל שיעור, אם לא ימהר לבוא בקרוב, יהיה לאחר זמן; כי האנשים רק לומדים להרוג זה את זה במספר רב יותר ויותר.“

„דבר זה לא יחדל, אם יבוא מישוה ואם לא יבוא“, אמרה הנערה השחורה.
 „אך בוא יבוא ברוב תפארתה, יושב לימין ה'“, קרא היהודי. „כך נאמר, הוא יתקן הכל.“
 „אם תחכה לאנשים אחרים שיבואו לתקן הכל“, אמרה הנערה השחורה, „תחכה לעולם.“
 וכאן פלט היהודי יללת יאוש; רקק לעומתה; ושירך דרכו הלאה. — — —

הואיל ולא היה חילוק לדידה איזה דרך תבחר, שבה על עקבותיה ולעת ערב מצויה היתה עם הבאר שם קשרה שיחה עם האשף. כאן מצאה סוכה ובה הרבה צלמי עץ, גבס ושן מוכנים למכירה; ועל הקרקע לידה היה צלב-עץ גדול שעליו מוטל היה האשף בשיכול קרסולים ובפישוט זרועות. והאיש בעל הסוכה היה עומד ומגלף בעץ את דיוקנו ביד חרוצה ומהירה. ומתבונן בהם היה ערבי טוב-מראה וחבוש טבול, פגיון באבנטו, שהיה יושב על גדבך הבאר וסורק את זקנו.
 „למה זה תעשה זאת?“, אמר האדון הערבי. „הלא יודע אתה שעובר אתה על הציורי השני מעשרת הדיברות אשר נתן האלהים למשה. צדק הייתי עושה אילו הרגתיך בחרבי; אך כל ימי סבלתי גם חטאתי בעטית של חולשת רוח שנטלה ממני את הכוח להרוג בעל-חיים כלשהו, אפילו אדם. במידה. למה תעשה זאת איפוא?“

„וכי מה אעשה ולא ארעב?“, אמר האשף. „כל כך נבזה וחדל אישים אני, עד שלא יהיה לי במה להחיות את נפשי אם לא אשב בתורת דגם לפני אמן רחום זה המשלם לי דינר לשעה שכר שיטוח על הצלב הזה כל היום. הוא גופו מתפרנס במכירת דיוקנאות שלי במצב מגוחך זה. הבריות מקלסים ומסלסלים אותי כהחוטא-ההולך-למות משום שאין להם ענין אלא בחדשות-של-משטרה. כל אימת שהוא צובר לעצמו מלאי הגון של דיוקנאות, ואני חוסך לי כמות

מספקת של דינרים, הריני יוצא לחופשה ומהלך בין הבריות להשיא להם עצות טובות ולהשמיעם קצת דברים של טעם ממה שבלבי. אילו שמעו בעצתי, עתה היו מאושרים וטובים שבעתים. אך מסרבים הם להאמין לי אם לא אעשה לפניהם בלהטי תחילה. וכשאני עושה, הרי הם זורקים לי פרוטות ולפעמים איסרים, ואומרים לי מה נפלא אני, ושלא היה אדם כמותי מעולם; אך מוסיפים הם להיות פתאים ורשעים ואכזרים כבתחילה. יש ימים ומרגיש אני כאילו האלהים עזבני. „מהו איסר ז“, שאל הערבי, כשהוא מסדר את אדרתו בקפלים נאים יותר.

„עשר פרוטות“, השיב האשף. „טובעים מטבע זה לפי שאנשים בעלי-גאווה מתביישים להראות כשהם נותנים פרוטות, ודינר הוא מטבע גדול מדי בעיניהם.“

„לא הייתי רוצה שכך יהיו הבריות נוהגים בי“, אמר הערבי. „גם אני יש לי מה לומר להם. בגיעמי, אם יניחום לנפשם, יפלו על פניהם וישתחוו לכל הצלמים שבסוכה זו. אם לא יהיו צלמים, יעבדו את האבנים. וזה דברי, שאין תפארת ואין גבורה כי אם באללה הכביר, הגדול, האחד והיחיד. את צלמו הוא לא העז שום בן-תמותה לעשות מעולם. אילו ניסה אדם לחטוא חטא אשר כזה, חזקה עלי שהייתי שוכח כי אללה רחום הוא, ומתגבר על חולשתי והורגו במורדי. אך מי ישיג את גדולת אללה בצורת הגוף? גם דמותו של הסוס היפה ביותר אין בו כדי ציור שמץ מיפיו וגדולתו. ובכן, כשאני אומר להם זאת, אף הם מבקשים ממני לעשות בלהטי; וכשאני אומר להם שהנני יצור-אדם כמותם ושגם אללה בעצמו אינו יכול להפר חוקיו שלו — אילו ניתן להעלות על הדעת היותו עושה דבר האסור — הרי הם הולכים מעמי וטוענים שאני עושה נפלאות. אך מאמינים הם; שכן אם יבואו לידי ספק, מיד אני הורגם בידי אלה שמאמינים הם. אף אתה חייב לעשות כן, ידידי.“

„אך בתורתי נאמר שאין להרוג איש את רעהו“, אמר האשף. „צריך אדם להיות מסקני.“ „דבר זה אמת ונכון הוא בנוגע לריבוניהם הפרטיים“, אמר הערבי. „אך עלינו להרוג את אלה שאינם מוכשרים לחיות. עלינו לנפש את הגן ולא רק להשקותו.“

„אך מי יהיה השופט בדבר היותנו מוכשרים לחיות ז“, אמר האשף. „הרשות העליונה, המושלים הכלליים והכהנים הגדולים סבורים, שאני איני מוכשר לחיות. אפשר הצדק עמהם.“ „לאותה מסקנה ממש הגיעו בנוגע אלי“, אמר הערבי. „היה עלי לברוח ולהסתתר עד ששכנעתי די אנשים צעירים ועזי-שרירים, שאבותיהם טעו בי: שלאמיתו של דבר, ההיפך הוא האמת. אז חזרתי והאנשים הצעירים ועזי-שרירים עמי, וניפשתי את הגן.“

„מתפעל אני מאומץ-לבך ומחוש-המעשה שלך“, אמר האשף. „אך לא קורצתי מחומר כזה.“ „אל תתפעל מתכונות כאלו“, אמר הערבי. „במקצת אני מתבייש בהן. בכל שיד שבמדבר הן מצויות בשפע. חשיבותי בעיני עצמי היא בשל רום המעלה של רוחי, אשר עשיתי כלי להשראה אלוהית. כלום כתבת ספר מימך ז“

„לא“, השיב האשף בעצבות. „מי יתן ויכולתי; כי עתה אולי הייתי משתכר כסף די צרכי לרדת מצלב מיגע זה והייתי משלח דברי בדפוס על פני כל הארץ. אך אין אני סופר. חיברתי מין תפילה קצרה ונחתה, שיש בה, מקוה אני, כל הדברים העיקריים. האלהים נתן בלבי לדבר, ולא לכתוב.“

„הכתיבה יש בה תועלת“, אמר הערבי. „היתה עלי השראה לכתוב הרבה פרקים מדבר אללה, יתברך שמו! אך ישנם ברואים בעולם הזה אשר אין לצפות כי אללה יהיה מתעסק בהם. דברו אין לו משמעות לגבי דידם! והילכך כשיש לי שיג ושיח עמהם, שוב אין עלי השראה, ואנוס אני להזשען על הכוח-הממציא שלי ועל שכלי. בשבילם אני כותב סיפורי-בלהות על יום הדין ועל הגיהנום שבה יתענו הרשעים לעולמי עד. וכנגד אימים אלו מקביל אני תמונות מצודדות של גן-עדן המזומן לעושי רצונו של אללה. גן-עדן שכזה, מבין אתה, יתפוס אותם בלבם: גן-עדן

של פרדסאות ובשמים וגשמים יפות-תואר".

ומגנין לך רצון אללה מהו? אמר האשף.

הואיל ואין הם מסוגלים להבינו, עליהם להסתפק ברצוני שלי במקומי, אמר הערבי. יכולים הם להבין את רצוני, שאינו אלא רצון אללה מכלי שני, אמנם מסובב קמעה מיצרי וצרכיו של בן-תמותה, אך טוב מזה אין בידי לתת להם. בלעדי זאת לא הייתי יכול להתהלך אתם כלל. בלעדי זאת היו נוטשים אותי והולכים אחרי השיך הראשון אשר יבטיח להם שלל ארצי רב יותר. אך איזה שיך זולתי יוכל לכתוב ספר ולהבטיח להם אושר-עד אחרי מותם, ובמלוא הסמכות של שכל שיש בכוחו להקיף את המצאותיו קרנייהוד של השראת-אמת?

יש לך כל הסגולות הדרושות להצלחה, אמר האשף באדיבות, מהורהר כלשהו.

הנני הנשר והנחש, אמר הערבי. אך בנעורי הייתי מאושר להיות משרת לאלמנה ונוהג את גמליה. עתה הנני עבד שפלי-ברך לאללה ונוהג בני-אדם למענו. איני מכיר עוז וגדולה אלא בו, ובו אחוש לי מפלט מפני השטן וזרעו.

ומה כל הגדולה והעוז בלעדי חוש היופי ותבונת-הכפים לגלמו בדיוקנאות שיד הזמן לא תחול בהם להשחיתם? אמר גלף-העץ, שהיה עובד כל אותה שעה ושומע בשתיקה. אין לי חפץ באללה שלך האוסר על עשיית צלמים ופסילים.

דע לך, כלב בצורת כופר, אמר הערבי, שהצלמים בכוחם להביא אנשים לידי כך שיהיו כורעים וסוגדים לפניהם, ואפילו הם צלמים של חיות.

או של גברים, פלט האשף.

כשהייתי נזהג גמלים, המשיך הערבי, שהפליטה לא הגיעה לאוננו, הולכתי בצרורותי פסילי אנשים יושבים על כסאות-מלכות וראשי איות על כתפיהם ופרגולים בידיהם. הנוצרים בתחלתם היו עובדים את האלהים בצורת אדם רעתה הם סוגדים לו בצורת שה. כך אללה גפרע מהללו שמעיו לחקות את מעשיידי. אך בשל הדבר הזה אל נא תשלול מאללה את חוש היופי. אפילו הדגם שלך כאן, שהוא שותף לעבירך, יזכירך ששושניו של אללה נאות יותר כאדרות שלמה בכל תפארתו. אללה שם את השמים תמונותיו ואת ילדיו אנדרטות שלה, אף אין הוא מפקיעם מחוג ראותנו הארצית. הוא מתיר לך לעשות אדרות-יקר ואוכפים ועדיי-סוסים, ומרבים להשתטח לפניו, ותלונות המשולים לערוגות של אבני-הן, ואף על פי כן אתה מתערב במלאכה שהוא שומר לעצמו, ופסילים אתה עושה. לעולם יהיה חטא זה אסור על בני עמי-אָה! אמר הפסל. אללה שלך הוא בעל מלאכת-קלוקל; והוא יודע זאת. יש לי בסוכתי, בפינה מוסכת, אֶל־יִיִן אחדים והם יפים כל כך עד שאללה בעצמו היה מתפקע מקנאה אילו הוזה אותם לנסיגות-חובב שלו. הנני ואומר לך: אללה עשה יד זו שלי משום שידי כבדות יותר מדי, אם יש לו ידיים כל-עיקר. אלוה-האמן הוא אמן בעצמו, לעולם אינו מרוצה במלאכתו, תמיד משכללה עד קצה גבול יכלתו ותמיד יודע ועד, כי אף על פי שחייב הוא לכלות מלאכתו, הנה בשעה שמגיע הוא עד לאותו גבול, עדיין יש שיכלול נוסף שבלעדיו אין לתמונה פשר. אללה שלך יכול לעשות אשה. היכול הוא לעשות את אֶת האהבה? לא. בידי אמן בלבד לעשות זאת. ראה! אמר, כשהוא קם ללכת לתוך סוכתו, היכול אללה לעשות אותה? והוא הוציא מן הנוית המוסכת ואָנוס של שיש והציבה על הנדבך.

איבריה קרים, אמרה הנערה השחורה, שהקשיבה כל אותה שעה בלי שהשגיחו בה.

יפה אמרת! קרא הערבי. טוב כישלון חי ממלאכת-מחשבת מתה; ואללה צדק מעובד.

אלילים מחוצף זה, שהייתי הורגו במכת ידי אלמלא הרגת אותו אַת בדיבור-פיך.

עודי חי, אמר האמן, בלי מבוכה. איבריה של נערה זו יהיו קרים מכל שיש באחד הימים.

גזור את אֶלתי לשנים, ועדיין היא שיש לבן עד לתוך-תוכה. גזור נערה זו לשנים בפגיונך.

וראית מה תמצא שם".

"שיהתך שוב אינה מענינת אותי", אמר הערבי. "הנערה: יש לי מקום בביתי עוד לאשה אחת. את יפה: עורך כאטלס שחור. את מלאה חיים".

"כמה נשים יש לך?", אמרה הנערה השחורה.

"זה כבר חדלתי למנותן", השיב הערבי: "אך רצו להוכיח כי הנני בעל מנוסה ויודע להצניק אושר לאשה ככל אשר יתיר אללה".

"איני מבקשת אושר: אני מבקשת את האלהים", אמרה הנערה השחורה. — — —

שום דבר מיוחד לא אירע אחרי זאת עד שהגיעה לזילה קטנה ותדורה עם גן מעשה-חובב שנעבד בידי אדון זקן ומצומק שענינו היו חיות ומוחשות כל-כך שפרצוף-פניו נראה היה עינים כולו, חטמו מפתיע כל-כך שפרצופו נראה היה חוטם כולו, ופיו כל-כך מלא ביטוי של חשק ודוני עד להצחיק שפרצופו נראה היה פה כולו, עד שהנערה צירפה שלושה הפכים אלה בנושא אחד בהחליטה שפרצופו בינה כולו.

"סלח לי, אדוני", אמרה: "מותר לי לדבר אליך?"

"מה רצונך?" אמר האדון הזקן.

"רוצה אני לשאול לדרכי אל האלהים", אמרה; "וכיון שפניך הם הפנים הפיקחים ביותר שראיתי מימי, אמרתי בלבי כי אשאל אותך".

"היכנסי", אמר. "אחרי שיקול-דעת מרובה מצאתי שאין כגן מקום טוב לבקש את האלהים. שמה תחפריהו כאן".

"לא כך תופסת אני ענין בקשת האלהים", אמרה הנערה השחורה, נכונת. "אלך לי. תודה לך".

"ותפיסת זו שלך, כפי שאת קוראת לזה, כלום הולכה אותך אליו?"

"לא", אמרה הנערה השחורה, בהתעכבה: "לא אוכל לומר זאת. אך תפיסתך איני רוצה בה".

"הרבה אנשים שביקשו את האלהים כיון שמצאוהו לא רצו בו ובילו שאר ימי חייהם בבריחה מפניו. למה זה תדמי כי תרצי בו?"

"איני יודעת", אמרה הנערה השחורה. "אך המיסיונר יש לו שיר, שנאמר בו כי בעל-כרחנו נאהב את הנעלה ביותר בראותנו אותו".

"אותו משורר שוטה היה", אמר האדון הזקן. "לא כי שנא שנאהו; נצלבחו; נשקחו רוש; נעקדו על המוקד וחי נשרפוהו. כל ימי הייתי עמל לפי כוחי הדל לעשות מלאכתו של האלוהים וללמד את אויביו לצחוק לעצמם; אך אם תאמרי לי שהאלהים הולך וקרב אלינו, מיד אני זוחל ובא בחזר הקרוב ביותר ואיני מעז לנשום עד שעבר על פני. שכן אם יראני או יריחני, הלא אפשר שישים רגלו עלי וידרסני, כדרכי אני איזה שרץ נאלח שהפר את מצוותי? הבריות הללו הרצים אחרי האלהים ומצעקים, 'הו מי יתן וידעתי היכן אמצאנו' מן הסתם חשובים הם מאד בעיני עצמם לפי שמדמים הם כי יוכלו לעמוד לפניו. — — —"

"וכי לעולם לא נוכל לעמוד במחיצתו?"

"מובטחני שלא", אמר הפילוסוף הזקן. "כי לעולם לא נוכל לעמוד במחיצתו עד שנקיים כל תכליותיו ונהיה לאלים בעצמנו. אך הואיל ותכליותיו אין להן שיעור, ואנחנו יש לנו שיעור קצר ומקוצר, הרי תודה לאל, לא נדביק לעולם במרוצתנו את תכליותיו. וכך מוטב לנו. אם נכלה מלאכתנו שוב לא יהיה חפץ בנו: זה יהיה סופנו: כי קשה לשער שהאלהים יתיה אותנו לשם הנאת ההסתכלות בנו, רמשים מכוערים ובני-חלוף שכמותנו. עליכן היכנסו ועזרי לעבד את הגן הזה לכבודו. את השאָר מוטב שתניחי לו".

תרגם ב. א.